

Letters to the Editor
Писма до редакцията

„НАВАКСВАНЕТО“ В VII КЛАС, ИЛИ ДИРИЖИРАНИЯТ ХАОС В „ПРИЛАГАНЕТО“ НА НОВИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЗАКОН

¹⁾Иван Дреновски, ²⁾Илияна Русева

¹⁾ Югозападен университет „Неофит Рилски“

²⁾ Основно училище „Проф. Джон Атанасов“ – София

В началото на август 2016 г. от Министерството на образованието и науката (МОН) обявиха, че в изпълнение на постановеното в новия образователен закон се налага седмокласниците през учебната 2016/2017 и 2017/2018 година да усвояват ударно учебното съдържание за две години по три предмета в рамките само на една. Съгласно § 24, ал. 2 от преходните и заключителните разпоредби на ЗПУО¹⁾ тези ученици „се обучават и завършват обучението по училищни учебни планове и учебни програми, утвърдени при условията и по реда на отменения Закон за народната просвета и Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план“. Това няма как да се реализира на практика, защото следващата ал. 3 постановява, че те ще завършат основното си образование след VII клас, а не след VIII клас, както е било предвидено в учебните планове при започване на тяхното обучение в прогимназиалния етап. Алинея 3 реално отменя разпореждането на предходната ал. 2 и постановява форсирано въвеждане на закона в сила, което е един от най-съществените му недостатъци. Нарушава се принципът, че обучението на учениците в съответната образователна степен трябва да завърши по реда и условията на учебния план, по който е започнало.

Нищо обаче не оправдава реакцията на МОН и препоръката към училищата сами да избират един от три предложени варианта, предвиждащи крайно недостатъчен или нулев брой часове под различна форма за т.нар. „наваксване“ на учебното съдържание за VIII клас по три предмета. „Според първия вариант учебното съдържание по тези три предмета ще се навакса през годишния хорариум от 34 часа по задължителноизбираема или свободноизбираема подготовка от училищния учебен план в VII клас. Предложението е той да се разпредели в 12 часа за история и цивилизация, 11 часа за география и икономика и 11 часа за биология и здравно образование. Според **втория вариант** в училищния учебен план в часовете за свободноизбирае-

мата подготовка може да се заложи по един учебен час седмично за всеки от трите предмета, а **третият вариант** предвижда годишното тематично разпределение по всеки от предметите да включва реструктуриране на учебното съдържание с цел изпълнение на учебната програма за VII клас, както и компенсиране на учебно съдържание чрез части от съответните учебни програми за задължителна подготовка в VIII клас⁽²⁾

Защо според нас МОН нямаше право да процедира по този начин? Предложението на Министерството е в нарушение на три основни принципа в системата на предучилищното и училищното образование – за единна държавна образователна политика, за равен достъп до качествено образование и за равнопоставеност и недопускане на дискриминация – чл. 3, ал. 2, т.1, т.3 и т.4 на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО). В резултат учениците в VII клас от различните училища в страната са поставени в неравностойно положение по отношение на броя часове, в които трябва да усвоят задължителното учебно съдържание за VIII клас. Това е в разрез както с новата, така и с отменената стара, но все още действаща по отношение на тяхното обучение, нормативна уредба. *Първо*, според старата нормативна уредба става въпрос за достигане на общообразователния минимум. Чл.5 на отменения, но оставащ в сила за учениците от VII клас през учебната 2016/2017 и 2017/2018 година, Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план³⁾ определя, че завършването на съответната степен на образование гарантира усвояването на общообразователния минимум. Чл.12, ал.2 определя, че общообразователният минимум за началния и прогимназиалния етап на основното образование е еднакъв и задължителен за всички видове училища. Чл.15, ал.2 дефинира, че постигането на общообразователния минимум се осигурява чрез задължителната подготовка. Позволяваме си да напомним, че свободнотренируемата подготовка (СИП) не само че не е обвързана нормативно с постигането на общообразователния минимум, а съгласно чл. 15, ал. 4 тя изобщо не е задължителна за учениците. *Второ*, по смисъла на чл.74, ал.2 от новия ЗПУО става въпрос за общо образование, което се осъществява в основната степен чрез обучение за придобиване на общообразователна подготовка. Съгласно чл. 80. ал.1 от ЗПУО тя е еднаква за всички видове училища и се придобива чрез изучаване на едни и същи общообразователни учебни предмети и с един и същ брой учебни часове за всеки от тях, определени с държавния образователен стандарт за учебния план. Чл. 88. ал.1 на ЗПУО и чл.5, ал.1 на Наредба 4 от 30.11.2015 г. за учебния план определят, че общообразователната подготовка се осъществява в задължителните часове.

Предельно ясно е, че както старата отменена, но действаща по отношение на обучението на учениците в сегашния VII клас нормативна уредба, така и новият закон и новите държавни образователни стандарти са категорични,

че придобиването на общообразователна подготовка става само чрез еднакъв брой задължителни часове.

Според указанията на МОН изборът на вариант трябва да се гласува на педагогически съвет. На практика, преподавателите по съответните предмети – специалисти в своята област и най-заинтересовани от качеството на обучението, трябва да се съобразят с наложеното им от съвета решение. Изборът на вариант се влияе предимно от бюджетните възможности на училището да покрие разходи за непредвидени допълнителни (лекторски) часове. Ето защо като правило обикновено се избира най-евтиният (третият) вариант. Асоциацията на професионалните географи и регионалисти (АПГР) изиска достъп до обществена информация⁴⁾ и установи, че той е най-масово „предпочетен“ в $\frac{3}{4}$ от училищата. Припомняме, че при него се предвижда компенсиране на учебното съдържание чрез т. нар. „преструктуриране“ (термин, който не е употребен никъде в новата нормативна уредба).

Очевидно е, че няма как да се преструктурира и усвои учебно съдържание, предвидено за изучаване по старата нормативна уредба в две учебни години (VII и VIII клас) с общо 102 часа по предмета география и икономика, в рамките на една учебна година с 51 часа, при което да бъдат постигнати заложените образователни цели и очаквани резултати. За да изпълнят „заръките“ на Министерството, учителите са принудени да „галопират“ из материала. Тъй като не могат да изискват закупуването на два учебника по предмета в рамките на една учебна година, им се налага да предлагат на учениците си помагала, пресметливо и навреме доставени в училищата от „услужливи“ и добре информирани издателства, независимо от това, че в тях липсват ключови теми, а други са с неприемливо качество или несъобразен обем.

„Преструктурирането“ обикновено става за сметка на обединяване на уроци за нови знания, „редуциране“ (всъщност прескачане) на тези за практическа работа, обобщение и контрол. Количеството информация измества качеството. Формалното изпълнение на нормативните изисквания е за сметка на ефективността на учебния процес. На втори план остават възможностите за възприемане, усвояване и затвърждаване, анализ и оценка. Допълнително се създава излишно емоционално натоварване на ученици, учители, родители, което понякога прераства в открити конфликти.

Може да се обобщи, че най-масовият трети вариант е юридически не-издържан и напълно неприемлив и нереалистичен от методическа гледна точка. За да проличи в пълна степен несъстоятелната му „иновативност“, си позволяваме хипотетично да предложим заложения в него принцип за компресиране „две в едно“ на учебно съдържание в рамките на една година с двойно по-малък от нормативно определения брой часове, да се интерполира върху цялата система на училищното образование и да се приложи за

всички учебни предмети и за всички класове. Така завършването на средно образование ще става не след XII клас, а след VI клас. Съгласно разбиранията на МОН това няма да е пречка за придобиването на всички предвидени в държавните образователни стандарти ключови компетентности от страна на учениците!?

Според съобщението на Министерството „Всеки от предложените варианти дава възможност при завършване на основно образование в изпълнение на разпоредбите на новия закон учениците след VII клас да придобият компетентностите, които е предвидено да притежават в края на прогимназиалния етап“⁽²⁾. Според нас това е само едно добро пожелание, тъй като не са осигурени законово изискуемите условия и предпоставки за постигането на общообразователния минимум. Нещо повече, поради липсата на указания кои точно теми да отпаднат и кои да се вземат задължително, неминуемо придобитите компетентности от учениците от различните училища ще са различни, като общото между тях ще бъде, че само частично ще съответстват на предвидените за усвояване компетентности при завършване на основно образование.

В резултат на запитването по Закона за достъп до обществена информация установихме също така, че в някои административни области се прилагат и различни други варианти за отработване на учебното съдържание по посочените предмети в VII клас, тъй като предложените от МОН варианти са препоръчителни. Ако резюмираме, следва че прилагането на Закона е препоръчително и произволно както по отношение на броя часове, с които ще се компенсира учебното съдържание, така и по отношение на формата на тези часове. Това е грубо нарушение на принципа за единна държавна образователна политика и разпоредбите на чл. 5 от Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план и чл. 80, ал. 1 от ЗПУО.

По отношение на „компенсирането“ по география и икономика в VII клас следва да се отбележи още, че от страна на Министерството не бяха изготвени и разпратени изрични методически указания за задължително усвояване на учебното съдържание по география на България от старата учебна програма за VIII клас за нито един от трите варианта на „отработване“. В Наредба 5 от 2015 г. за общообразователната подготовка⁽³⁾ е посочено, че в прогимназиалния етап е задължителното усвояване на знания и умения за характеризирание на: (а) географското положение и границите на България; (б) природните компоненти и природните области в България; (в) населението и селищата и основни стопански дейности в България; (г) формата на управление, държавното устройство на България.

В резултат на „недоглеждането“ на Министерството възникна следната нормативно утвърдена абсурдна ситуация. Съгласно чл.105, ал.2 от Наредба

11 от 2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците⁶⁾ за тези от тях, обучаващи се в българските училища в чужбина, признаването на „завършено обучение за придобиване на компетентности по учебните предмети български език и литература, история и цивилизации, география и икономика в частта им, отнасяща се до историята и географията на България“ става въз основа на „документ, издаден в съответствие с държавния образователен стандарт за информацията и документите“. Парадоксално е, че за седмокласниците в България подобно изискване няма!

За българчетата в чужбина това означава изрично посочване на формата на обучение (задължителни часове за общообразователна подготовка или задължителна подготовка по старите наредби) и резултатите от обучението, а за седмокласниците в страната – липса на каквато и да била информация и обратна връзка за усвояване на материала по география на България и съответната оценка. Тъй като това е учебно съдържание от края на досегашния учебник за VIII клас, до него изобщо не се стига – тези теми не се преподават. В резултат огромна част от децата в малцинствените групи и тези в риск, които не продължават обучението си в гимназиалния етап, никога през живота си няма да са имали урок за географията на България.

Следва да се зададе реторичният въпрос – ако Министерството си беше позволило да разпорежи да се пропусне задължителното изучаване и оценяване нивото на усвояване на учебното съдържание по история на България в прогимназиалния етап за два випуска, дали нямаше да бъде предизвикан грандиозен обществен скандал и дали министърът и неговите заместници нямаше да бъдат принудени незабавно да подадат оставки? Разбира се, че да! Но тъй като става въпрос за учебното съдържание по география на България, това не направи впечатление никому. Нищо че една немалка част от учениците, които ще престанат да посещават училище сред завършването на основната степен на образование, няма да са имали в курса на задължителното си обучение нито един час по география на България. И не бива да се учудваме, че ако след 10 – 20 години в медиите се появи стряскащата новина, че например цяла Странджа, Сакар и Източните Родопи са присъединени към териториите на възраждащата се Османска империя, това няма да предизвика реакция у новото поколение „широко скроени“ космополитни български граждани, които няма да разчетат съобщението като посегателство върху териториалната цялост и националния суверенитет на България, защото разбирането за родина за тях ще е лишено от конкретно географско съдържание.

В тази връзка, липсата на изрични методически указания от страна на експертите в МОН за задължителното изучаване в VII клас през 2016/2017 и 2017/2018 учебна година на учебното съдържание по география на България може да се окачестви като граничещо с посегателство срещу националната сигурност, за което виновните трябва да понесат отговорността си и да по-

дадат оставки. Остава отворен въпросът докога МОН ще действа в разрез с нормативните изисквания и в ущърб на патриотичното възпитание на учениците?

Липсата на реакция от страна на министъра на образованието и науката въпреки подадения сигнал от три неправителствени организации⁷⁾ за принципната недопустимост на предлагането на три различни варианта за отработване на задължително учебно съдържание е показателна за високомерно отношение на МОН.

Тук трябва да добавим и оставянето без последствия на препоръката⁸⁾ на омбудсмана на Република България да се преосмисли идеята за ускорено усвояване на учебното съдържание за VII и VIII клас с оглед най-доброто решение в интерес на учениците и спазване на законовите разпоредби. Няма реакция и след авторския филм на Елиана Димитрова „Училище под ударите на закона“⁹⁾, излъчен в рубриката „В кадър“ по Българската национална телевизия (БНТ 1).

Надяваме се, че все пак Министерството ще постанови друго решение по казуса, постигнато след обсъждане с работодателските и синдикалните организации в сектора, което да дефинира един-единствен вариант с еднакъв брой часове за изучаване на учебните предмети история, география и биология в VII клас през учебната 2017/2018 година, който да е задължителен за всички училища в страната.

БЕЛЕЖКИ

1. ЗПУО – Закон за предучилищното и училищното образование – ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г.
2. Съобщение на пресцентъра на МОН – „Три варианта за наваксване на учебното съдържание по история, география и биология в VII клас“, публикувано на сайта на МОН на 04.08.2016 г.
3. Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план – ДВ, бр. 67 от 27.07.1999 г., в сила от 27.07.1999 г., отменен със ЗПУО.
4. Заявление на АПГР за достъп до обществена информация в МОН, вх. № 1101-147 от 29. 09. 2016 г.)
5. Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка – ДВ, бр. 95 от 08.12.2015 г.
6. Наредба № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците – ДВ, бр. 74 от 20.09.2016 г.
7. Становище на Асоциацията на професионалните географи и регионалисти, Българското историческо дружество и Сдружението на преподавателите

по история в България относно предложението на МОН за три варианта за наваксване на учебното съдържание по история, география и биология в VII клас – вх.№ 1101-130 от 23.08.2016 г.

8. Отговор на омбудсмана на РБ с изх. № 7352 от 25.10.2016 г. на сигнал на АПГР относно предложението на МОН за три варианта за наваксване на учебното съдържание по история, география и биология в VII клас.
9. „Училище под ударите на закона“ – <https://www.bnt.bg/bg/a/v-kadar-uchilishte-pod-udara-na-zakona-16-11-2016>.

TEACHING OF GEOGRAPHY IN 7TH GRADE: DIFFICULTIES WHEN APPLYING THE NEW EDUCATION LAW

✉ **Dr. Ivan Drenovski, Assoc. Prof.**

Department of Geography and Environmental Studies
South-West University „Neofit Rilski“
66, Ivan Michailov St.
2700 Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: idri@swu.bg

✉ **Ms. Iliana Ruseva, Senior Teacher**

4th Primary School „Prof. John Atanasov“
12, Tirana St.
1592 Sofia, Bulgaria
E-mail: anajana@abv.bg